

Vědění nejsoucího

Aristotelés se (v *Druhých analytikách*, 71 b; překlad Ant. Kříž, 2032, str. 31) vyjádřil, že „není možné vědět to, co není“ (jako příklad ovšem volil poměr strany čtverce k jeho úhlopříčce, ale natolik byl platonikem, že čtverec nepochybně považoval za jsoucno). Nicméně krátce předtím (71 a, překlad str. 29) uvádí, že „poznání se děje tak, že jisté jeho složky známe dříve, druhé též tak, že jejich poznání získáváme zároveň s ním“. Když to vezmeme naprosto přesně, musíme se zeptat: jestliže některé složky určitého poznání známe již dříve, tedy z dřívějšíka, týkají se nyní asi něčeho, co není, tj. co už není (pochoitelně za předpokladu, že to, co poznáváme, se mění resp. je v pohybu – a právě to nelze u Aristotela se samozřejmostí předpokládat). Pokud tedy to, co aktuálně na „věci“ poznáváme, můžeme nějak spojovat s tím, co jsme znali již dříve, děláme to na základě předpokladu, že jde nebo aspoň může jít o „totéž“, tj. o touž „věc“. Ale na základě čeho tak činíme? Augustin (nejspíš aniž by třeba jen z druhé ruky znal tuto problematiku z Aristotela) se pokusil o řešení, které se však jeví jako velmi nedostatečné, totiž uchýlil se k „paměti“. Když to vezmeme „do svých rukou“, vypadá to tedy tak, že to, co „už není“, ale co „bylo“, sice opravdu už není, ale to, co je zachováno, je nějaká „paměť“, nějaká „vzpomínka“ na to, co bylo a co nyní už není. Tak by se dalo říci, že to, co „pominulo“, vlastně nepominulo naprosto, ale něco z toho zůstalo zachováno. To, co se zachovalo, sice nenáleží do rámce toho, co bylo (a co už není), ale je to zachováno mimo tento rámec (totiž právě v oné „paměti“). Ale jak je vůbec možné, že jak ono „zapamatování“, tak ono „zapamatované“ nepodlehlo onomu „pomíjení“? Jak je možné, že vzpomínka na to, co bylo a co už není, je teď tu, a to jako přítomná? Jak může přítomná (aktuální) „vzpomínka“ jako myšlenkový útvar, který pomíjí (jako vše ostatní), tak docela nepominout, ale alespoň v něčem, v nějaké své „složce“, „trvat“? Jakou proměnou se z vědomí (či myšlení) „jsoucího“ může stát vědomí (či myšlení) nejsoucího, a přitom zachovat nejen jednotu, ale možná dokonce totožnost onoho zároveň nejsoucího a zároveň jsoucího (neboť paměť si přece zachovává ono „jsoucí“ jakožto jsoucí, neboť je založena na vědomí, vědění, vnímání atd. onoho „jsoucího“, když ještě bylo aktuálně „jsoucí“)? Jak se vlastně v paměti ono původně „jsoucí“ stává „nejsoucím“, ale zapamatovaným jakožto „jsoucí“?

(Písek, 090721-2.)